

- Kirkpatrick, C., Techniques of marital adjustment, Ann. Am. Acad. Pol. and Soc. Sc., Maart, 1932.
- Kirkpatrick, C., Factors in marital adjustment, Am. Journ. Soc., 1937, 270/83.
- Kolb, W. L., Sociologically established family norms and democratic values, Social Forces, 1948, 451/6.
- Komarovsky, M., The unemployed man and his family, 1940.
- König, R., Materialien zur Soziologie der Familie, 1946.
- Mowrer, E. R., Family disorganization, 1927.
- Mowrer, E. R., The family, 1932.
- Nimkoff, M. F., Trends in family research, Am. Journ. Sociol., 1948, 477/82.
- Popenoe, P., Modern marriage, 1927.
- Salomon, A. en M. Baum, Das Familienleben in der Gegenwart. 182 Familienmonographien, 1930.
- Stampfli, L., Die unvollständige Familie, 1951.
- Terman, L. M., Psychological factors in marital happiness, 1938.
- Thürnwald, H., Gegenwartsprobleme Berliner Familien, 1948.
- Wurzbacher, G., Leitbilder gegenwärtigen deutschen Familienlebens, 1951.

Venster op het buitenland

DE „SOZIALFORSCHUNGSSTELLE AN DER UNIVERSITÄT MÜNSTER“

Te Dortmund staat, aan de grote autoweg, die het Roergebied van Oost naar West doorsnijdt, een fraai roodstenen gebouw: Zetel van de Sozialforschungsstelle an der Universität Münster. Dit gebouw, in 1951 geopend, mag symbolisch heten voor „de herleving der sociale wetenschappen in Duitsland”, waaraan Dr Verkade in het Maart-nummer van Mens en Maatschappij 1953 een samenvattend artikel wijdde. Symbolisch, omdat het getuigenis aflegt van het groeiende besef, dat de sociale wetenschappen hulp kunnen bieden bij de vele en veelsoortige problemen, waarmee West-Duitsland op sociaal gebied worstelt. In aanvulling op het artikel in M. en M. volgen hier een aantal mededelingen over dit onderzoek-centrum, dat tot de belangrijkste van Duitsland behoort.

Het te Dortmund gevestigde instituut werd in 1946 opgericht. De vestiging ervan op rond 60 km. afstand van haar universitaire „basis” in München vindt o.m. zijn grond in de vrij sterke vervlechting van de on-

derzoekingsarbeid met de sociale problematiek van het Roergebied. Er zijn 6 afdelingen, waarbij het opvalt, dat bv. bij de sociale psychologie wel de sociale geneeskunde is ondergebracht, maar dat de sociale geografie ontbreekt. Naast genoemde afdeling (o.l.v. Prof. Dr O. Graf) zijn er dan nog die voor sociologie (o.l.v. Dr O. Neuloh), sociographie en sociale statistiek (Prof. Dr W. Hoffmann), sociaal recht, sociale ethiek en sociale paedagogie en een afdeling voor industriële volkskunde (Dr W. Brepohl). Algemeen wetenschappelijk directeur is Prof. Dr W. Hoffmann. Bij de onderzoekingsarbeid wordt overigens zoveel mogelijk naar „teamwork” tussen de verschillende afdelingen gestreefd. In 1949 werd de bepaling, dat het instituut zich in zijn werkzaamheden zou hebben te beperken tot het territorium van Nord-Rhein-Westphalen, geschrapt. Viel daarmee enerzijds aan een regionale specialisatie in principe de grondslag weg, anderzijds is er wel een tendentie tot specialisatie waarneembaar volgens de aard der te bestuderen vraagstukken. In het jaarverslag over 1950-'51 wordt daarover meegedeeld dat het Instituut te Dortmund aanvankelijk in vergelijking met de reeds vroeger elders in

Duitsland gevestigde instituten voor de zware taak stond een eigen vorm en arbeidsterrein te vinden. De oudere instituten hadden n.l. reeds qua traditie een eigen studieveld, waarbij t.o.v. de andere instituten dus reeds een zekere taakverdeling tot stand was gekomen. Zo was Keulen de burcht der formele sociologie, Heidelberg die van de cultuur-sociologie en Frankfurt was de plaats, waar de sociologie der politiek zich het beste thuis voelde. De eigen taak, welke Dortmund ten slotte voor zich zag, vloede mede in sterke mate uit zijn „Standort” voort: dank zij de sterk geïndustrialiseerde omgeving en de daarmee samenhangende sociale vraagstukken ging men zich vooral richten op industrieel-sociologische vraagstukken.

Van belang daarbij is, dat men zich wil toeleggen op de voor Duitsland blijkbaar nieuwe (of nieuw-ontdekte) richting van de „Realsoziologie”. Wanneer men nagaat, wat er over deze Realsoziologie nader wordt gezegd, dan vernemen we voor ons vrij bekende klanken: „Darunter ist jene Art des soziologischen Denkens zu verstehen, die sich ohne Orientierung an den Erkenntnissen der theoretischen Soziologie und ohne die Frage nach den Einflusskräften der Ideologien und Ismen zunächst mit Beobachtung und Befragung der Wirklichkeit nähert. Erst aus der Durchforschung der Realitäten des Lebens in Familie, Betrieb und Gemeinde sucht diese Richtung entweder zu neuen Bestätigungen für bereits vorliegende theoretische Erkenntnisse zu kommen oder den Weg zu neuen Einsichten und neuen Theorien frei zu machen. Sie geht dabei von der Ueberzeugung aus, dass die Fragestellungen des 20. Jahrhunderts, insbesondere seit den beiden Weltkriegen sich grundlegend unterscheiden von denen des 19. Jahrhunderts und deshalb neue Antworten auf diese Fragestellungen gesucht werden müssen.” Een gedachtegang, die in zijn blijkbaar extreme ontkenning van het

door voorgangers verrichte weliswaar discutabel is, maar die men toch sommige vakbroeders, producenten van hypothesen met maximale inhoud en een minimum aan feitelijke bewijsvoering, ter overdenking zou willen geven. Deze „Realsoziologie”, aldus ten slotte 't verslag, biedt tevens de beste waarborgen voor een sociologisch onderzoek, dat de remedies tegen de directe noden van de tijd kan helpen vinden en dat zo mag rekenen op actieve belangstelling uit brede kring.

Blijkens de lange lijst van reeds ingestelde en ten dele nog lopende onderzoeken heeft het Instituut op bovenomschreven grondslag reeds een respectabele hoeveelheid werk verricht. Een greep hieruit brengt de veelsortigheid der activiteiten aan het licht. Zo werd een onderzoek ingesteld naar de herkomst en de werkzaamheden van de ambachtslieden in het land Nord-Rhein-Westphalen. Een sociografie over de stad Dortmund kwam tot stand. De aanpassingsmoelijkheden van de vluchtelingenkolonies in het Rijkswoud nabij de Nederlandse grens waren object van onderzoek. De sociaal-psychologische en paedagogische afdelingen hielden zich voorts bezig met onderzoeken op het gebied van de beroepskeuze en met de lotgevallen der jeugdige „Ost-flüchtlinge”. Deelname aan het onderzoek naar de meest wenselijke plaats van vestiging van een tweede technische Hogeschool in Nord-Rhein-Westphalen stond in de voorbije jaren eveneens op het programma.

Een onderzoek naar de oorzaken van ongelukken in de mijnbouw nam een aanvang. En uiteraard ontbreken mede dank zij de sterke Amerikaanse stimulansen op dit gebied ook de onderzoeken op het gebied der „groupdynamics” en alles wat op bedrijfssociologisch terrein in engere zin thuishoort, niet. Zij krijgen hier, naar het zich laat aanzien door het sterke domineren van het mijnbedrijf, waarop het eerste

complex van onderzoekingen was gericht, wel een eigen karakter. En evenals in Lisse het bedrijfssociologische onderzoek bij de Sikkenslakfabrieken werd gevolgd door een breed opgezet sociologisch onderzoek in de woongemeente, kwam bij de Sozialforschungsstelle de wens op om de problemen ener mijnwerkers-woongemeente nader te bestuderen, nadat het bedrijfssociologisch onderzoek in de mijnbouw in engere zin op gang was gebracht. Van recenter datum is het contact met de staalindustrie. In het afgelopen jaar zijn echter ook in deze voor het Roergebied eveneens zo belangrijke industrietak onderzoekingen gestart. Ten slotte moet nog gewezen worden op het originele werk van de afdeling Industrieller Volkskunde, die o.m. het sociaal-historische kader van het Roergebied, waar binnen de meeste onderzoekingen vallen, tracht te reconstrueren en daarbij wel eens tot uitspraken komt die onze plattelands-adorerende Nederlandse sociografen de wenkbrauwen zouden doen optrekken.

Met deze zeer fragmentarische opsomming moet hier worden volstaan. Er moge o.m. uit blijken, dat men er in Dortmund zo langzamerhand in slaagt zich die maatschappelijke „goodwill” op te bouwen, zonder welke geen „veldarbeid” mogelijk is. Uit een gesprek met één der medewerkers van 't Instituut bleek mij, dat men ons Nederlanders wel bewondert (of benijdt) om de „goodwill”, welke de sociale wetenschappen (en daarmee de sociaal-wetenschappelijke werkers) zich hier zouden hebben weten te verwerven. Het gesprek viel juist in een tijd, dat in de Tweede Kamer boze woorden vielen over het „Bronnenboek” en dat de „Friese Koerier” eveneens zijn fiolen daarover uitgoot, als symptomen van de afbraak dezer good-will. Daarover heb ik maar wijselijk gezweven. Wel heb ik gepeinsd, dat we misschien in Nederland momenteel misschien te kwistig omspringen met onze good-

will en dat we de goegemeente, hongerig naar sociaal-wetenschappelijke waarheden, mogelijkkerwijs wat minder knollen voor citroenen zouden moeten verkopen.

Bij het Instituut te Dortmund verdient voorts de aandacht, dat men zich blijkens de verslagen geenszins vastlegt op een methodisch dogmatisme van óf statistisch-quantitatieve óf fenomenologisch-qualitatieve aard.

Men is zich ervan bewust, dat de aard der te gebruiken methode afhangt van het te onderzoeken object, het beoogde doel, het beschikbare materiaal, de persoon van de onderzoeker en — natuurlijk — de financiële hulpmiddelen: „Ein Vorgehen nach der mathematisch-statistische Methode wäre der Absicht nicht gerecht geworden. Deshalb wurde die Untersuchung unter psychologischen Aspekt durchgeführt” heet het ergens.

Vermelding dient vervolgens nog, dat vele medewerkers van de Sozialforschungsstelle tevens docent zijn aan de Universiteit van Münster en andere onderwijsinstellingen in Nord-Rhein-Westfalen. Hier is blijkbaar een tendentie aanwezig om de research-taak der docenten zwaarder te accentueren dan bij ons het geval is.

Een bezoek aan de Sozialforschungsstelle stemt in zekere zin weemoedig. Men dwaalt door de fraaie interieurs, waarin zich mede de belangstelling van de stad Dortmund manifesteert en denkt onwillekeurig aan de bakermat van de Nederlandse sociografie, Amsterdam, waar de sociale wetenschappen althans wat de entourage betreft „honger” in lommerd en spinhuis. En als de trein naderhand langs de ruïnes huiswaarts snelt mijmert men nog na over de merkwaardige omstandigheid, dat we sinds Verkade wel behoorlijk zijn ingelicht over de voornaamste Duitse studie en research-centra op sociaal-wetenschappelijk gebied, maar dat men vermoedelijk voor iets der-

gelijks in eigen land in het duister tast. Bijna zouden we met een bekend Amsterdams kroniek-schrijver zeggen: „Wie, o wie?”

W. J. Bruyn

Nederlandse Sociologie van maand tot maand

Dr M. G. Plattel o.p., **Sociologie en sociale ethica**, Openbare les bij zijn ambtsaanvaarding als lector in de sociale wijsbegeerte en methodologie der sociologie aan de K. E. H. te Tilburg (Gianotten, Tilburg 1953); Dr J. J. P. van Boxtel, **Herstel der Liefde in de sociale wijsbegeerte**; Inaugurale rede bij zijn ambtsaanvaarding als hoogleraar in Ethica, Algemene Sociologie en Wijsgerige politiek aan de R.K. Universiteit te Nijmegen (Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen-Utrecht 1953).

De twee intreereden welke daags na elkaar in November '53 zijn gehouden, bewijzen dat in het katholieke universitaire milieu de sociologie aan betekenis wint, maar tevens dat zij, onder erkenning van haar zelfstandigheid, hoofdzakelijk gewaardeerd wordt in de dienst van wijsbegeerte en moraal. De uitgaven zijn van belang voor hen die zich voor de verhouding van de sociologie tot de wijsbegeerte interesseren.

Plattel ziet de waarde van de sociologie vooreerst gelegen in het onderzoek en de verklaring der morele feiten — waarvoor in Nederland de eerste passen nog niet zijn gezet — vervolgens in vier bijdragen die zij kan geven tot een meer zuiver gestelde sociale ethiek, gezien als ontologische zedenleer. Met kracht verzet hij zich echter tegen een zedenleer die zou opgaan in de sociologie. Wel redeneert Plattel o.i. enige malen langs zijn opponenten heen als aan dezen een systeem van practische zedenregels voor ogen

staat, terwijl Plattel over algemene normen spreekt. Het was daarom wellicht goed geweest als hij in zijn litteratuur ook prof. Bannings „Sociale Ethiek” had betrokken, terwijl wij voor een meer inductieve manier tot het vinden van moraalregels zouden willen wijzen op de dissertatie van **mr Ringeling**, „**Rechtvaardig ontslag**” (Amsterdam 1953).

Van Boxtels wijsgerige houding is minder Aristotelisch dan die van Plattel en veel sterker phaenomenologisch. Hij wil het in Katholieke kring verstarde schema voor de behandeling van het sociale leven uitsluitend in de vorm van de werksame maatschappij en de staat, doorbreken. Hij ziet het sociale in de mens veel dieper liggen, tot in 't moment waar de persoon zich zelf is en waar de liefde de sociale band tussen hen vormt. Van Boxtel is zeker niet de eerste die deze stap zet en enkele van zijn ideeën, zoals de ontwikkeling van de rechtsgemeenschap naar de personen-gemeenschap zijn duidelijker uitgewerkt in het praeadvies van **Mr Dr J. J. Loeff** aan het bestuur van de Nederlandse Juristenvereniging, „**De sociale grondrechten van de mens**”, dat wij en-passant ten zeerste aanbevelen als een studie over de ontwikkeling van het gehele sociale leven. (Tjeenk-Willink 1953; overdrukken verkrijgbaar). Maar het is verheugend dat prof. van Boxtel deze stroming op het universitaire plan brengt.

J. P.

J. Godefroy en C. Thoen, „**Criminaliteit en moraliteit onder katholieken**”, in: Sociaal Kompas, 1e Jrg., 1953/54, no. 2.

Op het ogenblik is in katholieke kring het onderwerp „criminaliteit onder katholieken” weer actueel!). De discussie ligt, mede door een gebrek aan feitelijke gegevens, sterk in het hypothetische vlak. Weliswaar beschikt men, dank zij de criminele statistiek, over een vrij gro-